

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको लेख्य नेपाली भाषा

डा. दुर्गाप्रसाद दाहाल

महेन्द्ररत्न क्याम्पस, ताहाचल, काठमाडौं, नेपाल

ARTICLE INFO

Corresponding Author

Durga Prasad Dahal

Email

123durgadahal@gmail.com

Article History

Received: 10 January 2024

Accepted: 02 March 2024

Orcid

<https://orcid.org/0009-0003-0816-8844>

Cite

Dahal, D.P. (2024). तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको लेख्य नेपाली भाषा। *SP Swag: Sudur Pashchim Wisdom of Academic Gentry Journal*, 1(1), 85-96.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11062898>

ABSTRACT लेखसार

‘तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको लेख्य नेपाली भाषा’ शीर्षकको प्रस्तुत अध्ययनमा कक्षा दशमा अध्ययनरत तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूको लेखनका आधारमा उनीहरूको नेपाली भाषाको लेखाइका क्रममा पाइने मात्रागत, चन्द्रविन्दु, वर्णगत, शब्द लोपगतका साथै थपोटगत, वर्णविन्यासगत, कोड मिश्रण, लिपिगत र शब्द प्रयोगगत अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ। उनीहरूले नेपाली भाषाको अकार र आकार क्षेत्रमा लोपगत र थपोटगत दुवै प्रकारको प्रयोग गरेको देखिन्छ। यसले उनीहरूमा नेपालीको अकार आकार सिकाइमा कठिनाइ देखापर्ने स्पष्ट हुन्छ। यस्तै यिनीहरूको नेपाली भाषाको लेखाइका क्रममा चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा पनि लोपको स्थिति देखियो। यिनीहरूले नेपाली भाषाको ह्रस्वदीर्घ, श, ष, स को प्रयोग, ए, य को प्रयोग, ब र भ को प्रयोग, द, ध को प्रयोगमा पनि अलमलिएको पाइयो। यिनीहरूले नेपाली भाषाको लेखनका क्रममा धेरै अङ्ग्रेजी शब्दको मात्र प्रयोग नगरेर कतै कतै देवनागरी लिपिका सट्टामा रोमन लिपिको पनि प्रयोग गरेको पाइयो। यिनीहरूले ‘देखिन्छ’ लाई ‘देखनोछ’, ‘जान दिन्छ’ लाई ‘जनादिन्छ’ ‘प्रमुख’ लाई ‘प्रामोक’, ‘प्रधानाध्यापक’ लाई ‘प्राधानादपक’ जस्ता आफ्नै प्रकृतिका शब्द निर्माण गरी प्रयोग गरेको पनि पाइयो।

शब्दकुञ्जि: भारोपेली, भोटबर्मेली, समभाषिक, पहिलो भाषा, दोस्रो भाषा, शब्दप्रयोग, कोड मिश्रण, कोड परिवर्तन, शब्दभण्डार, लिपि, वर्णविन्यास, लोप, थपोट।

तिषय प्रवेश

कुनै एक भाषिक समुदाय र अर्को भाषिक समुदायका सदस्यहरूका बिचमा विचारको आदानप्रदान हुने भाषा साभ्ना सम्पर्क भाषा हो (गौतम, २०४९, पृ. १२ ९)। नेपालमा बस्ने तिब्बती शरणार्थीहरूले माध्यम भाषाका रूपमा नेपाली भाषालाई प्रयोग गरेको देखिन्छ। नेपालमा बस्दा नेपाली मातृभाषीहरूसँग बोल्दा र आफ्नो दैनिक आवश्यकता पूर्तिका लागि तिब्बती शरणार्थीद्वारा नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ। नेपाली र तिब्बती शरणार्थीहरू एक अर्कासँग कुरा गर्नुपर्ने स्थितिमा सम्पर्क भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग भएको देखिन्छ। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरू द्विभाषिक भएका छन्। समुदायपरक द्विभाषिकतामा प्रयोक्ताले मातृभाषेतर

भाषालाई आफ्नो समाजको व्यापक सम्प्रेषण व्यवस्थाको एउटा महत्वपूर्ण कडीका रूपमा सिकाइन्छ (श्रीवास्तव, १९९४, पृ. २३५)। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरू नेपाली भाषाको स्थिति समुदायपरक द्विभाषिता हो।

नेपाली भारोपेली भाषा परिवारको भाषा हो भने तिब्बती भोटबर्मेली भाषा परिवारको भाषा हो। यसर्थ नेपाली र तिब्बती भाषाहरू भिन्न परिवारका भाषा हुन्। भिन्न परिवारका दुई वटा भाषाहरूका भाषिक व्यवस्था भिन्न हुन्छन्। शब्दभण्डार, उच्चारण र अर्थ व्यवस्थामा पाइने भिन्नताले गर्दा उनीहरूबिचको सम्प्रेषण समभाषिक परिवारका भाषाभाषीका बिच हुनेभन्दा फरक र जटिल प्रकृतिको हुनु स्वाभाविकै हो। तिब्बती शरणार्थीद्वारा

नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने क्रममा विविध प्रकारका जटिलता बेहोर्नुपरेको छ । भिन्न भाषाभाषीहरू जब अन्तर्क्रियामा सहभागी बन्छन् । उनीहरूबिच सम्प्रेषणको जटिलता अन्त्य आवश्यक हुन्छ । त्यस्तो अवस्थामा सुरुमा पिजिन र लामो समयपछि क्रेओल भाषाको निर्माण हुनाका साथै भाषिक अभिव्यक्तिमा कोड परिवर्तन र कोड मिश्रणको प्रयोग हुन सक्छ । पर्यटकहरूले भ्रमणमा जाँदा भाषा सिक्नु र शरणार्थीहरूले भाषा सिक्नुमा अन्तर पाइन्छ । पर्यटकहरूको भाषा सिकाइ ऐच्छिक र स्वतन्त्र प्रकृतिको हुन्छ भने शरणार्थीहरूको भाषा सिकाइ अनिवार्य र बाध्यात्मक प्रकृतिको हुन्छ । नेपालमा बस्ने तिब्बती शरणार्थीहरूले पनि बाध्यात्मक रूपले नेपाली सिक्नु परेको छ । तिब्बती शरणार्थीहरू नेपाली बोल्दा मात्र नभई लेखाइमा समेत आफ्नो भाषाको प्रभावबाट मुक्त हुन सकेका छैनन् ।

दोस्रो भाषा सक्रिय र सर्जनात्मक हुनेछ । दोस्रो भाषा कुनै व्यक्तिको आफ्नो संस्कृति अभिव्यक्ति गर्ने वैकल्पिक मार्ग हो (क्रिस्टोफरेसन, १९७३, पृ. ३०) । यस आधारमा नेपालमा बसेर अध्ययन गर्ने तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीका लागि नेपाली भाषा विदेशी भाषा नभई दोस्रो भाषा हुन पुग्छ । सामान्यतया: पहिलो भाषाभैँ दोस्रो भाषाको सिकाइ हुँदैन । पहिलो भाषा सिकाइको तुलनामा दोस्रो भाषामा शिक्षार्थीलाई सापेक्षिक रूपमा नियन्त्रित तथा अप्राकृतिक सिलेबस प्राप्त हुन्छ (अधिकारी, २०६७, पृ. १३८) । दोस्रो भाषीलाई लक्ष्य भाषा सिकाइका क्रममा व्याकरणात्मक जटिलता, शब्दभण्डारगत समृद्धता, शैलीगत विविधताका कारण कठिनाइहरू उत्पन्न भएका हुन्छन् । भाषा विकासको प्रक्रियाको अध्ययन पहिलो भाषा वा मातृभाषामा मात्र नभई दोस्रो वा अन्य भाषासिकाइमा पनि महत्त्वपूर्ण हुन आउँछ (अधिकारी, २०५३, पृ. १०४) । तिब्बती शरणार्थीहरूले नेपाली भाषालाई क्रिओलका रूपमा बोलेको पाइन्छ । उनीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारण, शब्द प्रयोग र व्याकरणका क्षेत्रमा भिन्न प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थी आफ्नो घरमा बस्दा परिवारसँग तिब्बती भाषा बोल्न प्रोत्साहित भएका हुन्छन् । तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले नेपाली विषयभन्दा बढी दोस्रो भाषाकै रूपमा अङ्ग्रेजीलाई महत्त्व दिने गरेको पाइन्छ । नेपालमा भएका तिब्बती विद्यालयमा पढिरहेको पाइन्छ । नेपाली भाषा सिक्ने तिब्बती शरणार्थी

विद्यार्थीको जीवनमा नेपाली भाषाका प्रयोगको पर्याप्त सहज परिवेश प्राप्त हुन सकेको छैन । यस अध्ययनमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली लेख्दा कस्तो प्रयोग गर्छन् । उनीहरूको नेपाली भाषा लेखनका क्रममा देखिने शब्द प्रयोगगत, वर्णविन्यासगत, लिपिगत अवस्था कस्ता छन् भन्ने पहिचान गर्नाका साथै तिब्बती शरणार्थीहरूले के कस्ता शब्दप्रयोग, लोप, थपोटका साथै वर्णविन्यास र वाक्यगठन गर्दछन् भन्ने कुरा पहिचान गर्ने प्रयास यस अध्ययनमा गरिएको छ ।

समस्या कथन

नेपाली भाषा शिक्षणका क्षेत्रमा विगत तीन दशकदेखि क्रियाशील भएका नाताले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षणका समस्यासँग परिचित रहनु स्वाभाविकै हो । नेपाल बहुभाषिक देश भएकाले यहाँ दोस्रो भाषाका विद्यार्थीहरूको उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा त्यहाँ उनीहरूले प्रयोग गर्ने नेपाली भाषाको पृथक् प्रकृतिलाई पहिचान गरी त्यसलाई मानक रूपमा रूपान्तरण गर्नका लागि दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोगावस्थाका क्षेत्रमा अध्ययन गर्ने आवश्यकता महसुस गरियो ।

नेपाली भाषा शिक्षण विद्यार्थीको मातृभाषाका आधारमा पृथक् पृथक् हुनुपर्नेमा हाल सबै क्षेत्र, भाषाभाषीका लागि एउटै किसिमका पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षण क्रियाकलापका आधारमा नै नेपाली भाषा शिक्षण भइरहेको छ । नेपाली भाषा नेपालमा सम्पर्क वा माध्यम भाषा भएकाले यसको शिक्षण पहिलो भाषा र मातृभाषा शिक्षणसरह हुने कुरा नेपालका अधिकांश प्रायोगिक भाषाविद्हरू सहमत रहेका छन् (ढुङ्गेल र दाहाल, २०७४, पृ.२३) । दोस्रो भाषा र पहिलो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण एकै प्रकृतिको हुन सक्दैन । दोस्रो भाषा सिकाइका सन्दर्भमा नेपाली भाषा शिक्षणका लागि विभिन्न मातृभाषाका विद्यार्थीहरूले कथ्य र लेख्य नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा देखिने अभिलक्षणहरू पहिचान गरी त्यसका आधारमा दोस्रो भाषा शिक्षणका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षणलाई विशिष्टीकृत गर्न आवश्यक देखिएको हुनाले काठमाडौँमा ज्यादै सानो समूहमा रहेका तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेख्य नेपाली भाषा शीर्षकको यस अध्ययनमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषा प्रयोगमा लोप र थपोटको अवस्था कस्तो छ ?, तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषाको प्रयोगमा वर्णविन्यास

र कोड मिश्रणको अवस्था कस्तो छ ? तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको लिखित नेपाली भाषामा लिपि र शब्दप्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? भन्ने विषयलाई समस्या मानिएको छ ।

अध्ययन विधि

यो अध्ययन गुणात्मक ढाँचाको रहेको छ । यस अध्ययनका लागि तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूको लेखाइमा लोपगत, थपोटगत, वर्णविन्यासगत, लिपिगत, शब्द प्रयोगगत र कोड मिश्रणको अवस्था पहिचानका निम्ति सामग्री सङ्कलनका क्रममा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले अध्ययन गर्ने नामग्याल माध्यमिक विद्यालयमा कक्षा दशमा अध्ययनरत ५० जना विद्यार्थीहरूलाई तीन वटा शीर्षक दिएर तीमध्ये विद्यार्थीले आफैँले रोजेको कुनै एक शीर्षकमा स्वतन्त्र प्रकृतिको निबन्ध लेख्न लगाइएको छ । त्यस स्वतन्त्र निबन्धका आधारमा उनीहरूले नेपाली भाषा लेखनका क्रममा गर्ने लोप, थपोटगत त्रुटि पहिचानका साथै शब्द प्रयोगगत, वर्णविन्यासगत र लिपिगत त्रुटिका साथै कोड मिश्रण पहिचान गरी विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्ययनको उद्देश्य

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली भाषा लेखनका क्रममा गर्ने लोप, थपोटगत त्रुटि पहिचान गर्नुका साथै

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषा लेखनमा शब्द प्रयोगगत, वर्णविन्यासगत, लिपिगत त्रुटिका साथै कोड मिश्रण पहिचान गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्य हो ।

व्याख्या विश्लेषण

यहाँ तिब्बती शरणार्थीका रूपमा रहेका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषाको लेखनमा पाइने लोपगत, थपोटगत अवस्थाका साथै शब्द प्रयोगगत, वर्णविन्यासगत र लिपिगत अवस्थाका साथै कोड मिश्रणलाई विश्लेषण गरिएको छ ।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिएको लोपगत अवस्था

यस अध्ययनमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषाको लेखाइका क्रममा गर्ने लोपगत अवस्थालाई मात्रागत लोप, चन्द्रविन्दुको लोप, वर्ण लोप, शब्द लोपगत अवस्थामा विभाजन गरेर व्याख्या गरिएको छ ।

मात्रागत लोपको स्थिति

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले नेपाली लेखाइका क्रममा गर्ने मात्रागत लोपको स्थितिका केही उदाहरण निम्नानुसार छन् :

तालिका सङ्ख्या १: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको लेखाइमा गर्ने मात्रागत लोपको स्थिति

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	खस गरि यो देश संसारका माथिल्लो भागमा छ र त्यहाँका मनिसहरू धेरै गुण र धर्मिक छन् ।	खास गरी यो देश संसारको उच्च स्थानमा छ र त्यहाँका मानिसहरू धेरै गुणी र धार्मिक छन् ।
२.	यहाँ सुविधा खाना र पानी असधै राम्रो छन् ।	यहाँ खाना र पानीको असाधै राम्रो सुविधा छ ।
३.	साथि भन्ने त्यो मान्छे हो जो हामीलाई मदत र चाहने बेलामा आउँछ ।	साथी भन्ने त्यो मान्छे हो, जसले हामीलाई मदत गर्छ र चाहिने बेलामा आउँछ ।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

माथिको पहिलो वाक्यमा 'खास' लेख्नुपर्ने ठाउँमा 'खस' मात्र लेखिएको पाइन्छ । यसै वाक्यमा 'मानिस' लेख्नुपर्ने ठाउँमा 'मनिस' मात्र लेखेको पाइन्छ । यसमा आकारगत लोप भएको देखिन्छ । त्यसका साथ साथै पहिलो वाक्यमा 'गुणी' लेख्नु पर्ने ठाउँमा 'गुण' मात्र लेखिएको छ । यसमा ईकार लोप भएको देखिन्छ । दोस्रो वाक्यमा 'असाधै' लेख्नुपर्नेमा असधै' शब्दको प्रयोग

भएको पाइन्छ । यसमा आकारगत लोप भएको पाइन्छ । तेस्रो वाक्यमा 'चाहिने' शब्दको सदृशमा 'चाहने' प्रयोग भएको छ ।

चन्द्रविन्दुको लोप

यस अध्ययनका आधारमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिएको चन्द्रविन्दुको लोपगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या २: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेखे नेपाली भाषामा देखिने चन्द्रविन्दुको लोपगत अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	पहिला प्रथममा अर्को देशमा आउदा खाने, बस्ने र सुत्ने नभएकाले धेरै बिजोक भयो।	सर्वप्रथम अर्को देशमा आउँदा खाने, बस्ने र सुत्ने व्यवस्था नभएकाले धेरै बिजोक भयो।
२.	उनीहरूले मलाई सदै बारी सहायोग गर्छ र म पनि उनीहरूलाई साथ दिने गर्थे।	उनीहरूले मलाई सधैंभरि सहयोग गर्थे र म पनि उनीहरूलाई साथ दिने गर्थे।
३.	हामीले शिक्षक शिक्षिकाहरूबाट धेरै ज्ञान लिन सक्छौ।	हामीले शिक्षक शिक्षिकाहरूबाट धेरै ज्ञान लिन सक्छौं।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

माथिको पहिलो वाक्यमा पनि 'आउँदा'को सट्टा 'आउदा'को प्रयोग भएको कारणले यस शब्दमा चन्द्रविन्दुको लोप देखिन्छ। दोस्रो वाक्यमा 'गर्थे' का लागि 'गर्थे' प्रयोग भएकाले यसमा चन्द्रविन्दुको लोप भएको पाइन्छ। तेस्रो वाक्यमा प्रयोग गरिएको 'सक्छौ' शब्दमा पनि चन्द्रविन्दुको लोप देखिन्छ।

वर्णलोपगत अवस्था

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिने वर्णलोपगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ३: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेखे नेपाली भाषामा देखिने वर्णलोपगत अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	काठमाडौंको सुन्दरजाल गोकर्ण भन्ने ठाउँमा पर्दछ।	काठमाडौंको सुन्दरीजल गोकर्ण भन्ने ठाउँमा पर्दछ।
२.	देश भएका मनिसभन्दा हामी तिब्बतीनहरूलाई बढी खुशी र राम्रो फासिलिटिस भएका छौं।	देशभित्रका मानिसले भन्दा हामी तिब्बतीयनहरूले बढी खुशी र राम्रो सुविधा पाएका छौं।
३.	माछापुछे हिमाल, सागरमाथा हिमाल, मनासुलु हिमाल, लाङटाङ हिमालहरू आदि छन्।	माछापुछे, सगरमाथा हिमाल, मनास्लु हिमाल, लाङटाङ हिमालहरू आदि छन्।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

यस वाक्यमा 'सुन्दरीजल' शब्द लेखे ठाउँमा 'सुन्दरजाल' मात्र लेखेको पाइन्छ। यस शब्दमा 'र' मा इकार लोप भएको पाइन्छ। यस वाक्यमा 'भन्ने' शब्द प्रयोग गर्नुपर्नेमा 'भने' प्रयोग भएकोले शब्दमा 'भ' पछाडि 'न्' छुटेको पाइन्छ। यस प्रकारको त्रुटिमा 'न्' वर्णको लोप भएको छ। यस्तो त्रुटि असावधानीगत प्रकृतिको देखिन्छ। दोस्रो वाक्यमा 'तिब्बतीयन' नलेखेर 'तिब्बतीन' मात्र लेखिएको पाइन्छ।

यसमा 'य' वर्ण लोप भएको देखिन्छ। तेस्रो वाक्यमा 'माछापुछे' शब्दको प्रयोग गरिएको पाइन्छ। माछापुछेमा 'च्' वर्ण मात्र लोप नभएर 'र्' वर्णको पनि लोप भएको देखिन्छ।

शब्द लोपगत अवस्था

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली लेख्य भाषिक प्रयोगमा देखिने शब्द लोपगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ४: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेखे नेपाली भाषामा देखिने शब्द लोपगत स्थिति

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	मेरो विद्यालयको नाम्यल स्कुल हुन्।	मेरो विद्यालयको नाम नाम्यल स्कुल हो।
२.	साथीले हामीलाई पनि धेरै situation मा सहयोग।	साथीले हामीलाई धेरै परिस्थितिमा सहयोग गर्नुपर्छ।
३.	आज पनि त्यहाँको वारिपरी स्थानहरू सम्झन्छु।	आज पनि त्यहाँ वरिपरिका स्थानहरू सम्झन्छु।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

‘मेरो विद्यालयको नाम्यल’ मात्र लेखेको कारण पहिलो वाक्यमा शब्दको लोपगत अवस्था देखिन्छ। यस वाक्यमा ‘मेरो विद्यालयको नाम’ लेखिनुपर्नेमा यसमा ‘नाम’ शब्द छुटेको पाइन्छ। दोस्रो वाक्यमा ‘गर्नुपर्छ’ क्रियापद लोप भएको देखिन्छ। तेस्रो वाक्यमा ‘वरिपरिका’ हुनुपर्नेमा ‘वारिपरी’ मात्र प्रयोग भएकाले त्यहाँ ‘का’ विभक्ति लोप भएको देखिन्छ। माथि भएका शब्द लोप भए पनि ती वाक्यको अर्थ सम्प्रेषणमा कुनै किसिमको बाधा अवरोध

सिर्जना गरेको देखिँदैन अर्थात् यस्ता लोपहरू अर्थ अवाधक त्रुटिका रूपमा देखिन्छन्।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने नेपाली लेख्य भाषामा थपोटगत अवस्था

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको भाषिक प्रयोगमा देखिएको थपोटगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ५: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेख्य नेपाली भाषाको प्रयोगमा गर्ने थपोटगत अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	यो संसारमा धेरै देशहरू छन् र ति मध्या एक सुन्दर र रमाइलो ठाउँको देश “तिब्बत” हो।	यो संसारमा धेरै देशहरू छन् र ती मध्ये एउटा सुन्दर र रमणीय ठाउँको देश तिब्बत हो।
२.	हामीलाई खाना एकादम मीठो बनएर दिन्छ।	हामीलाई खाना एकदम मीठो बनाएर दिनुहुन्छ।
३.	हामी सबै यो संसारमा जान्मान्छ र मारेर जान्छन्।	हामी सबै यो संसारमा जन्मन्छौं र मरेर जान्छौं।
४.	हाम्रो देश पानिमा दोस्रो धानी देश हुन।	हाम्रो देश पानीको स्रोतमा दोस्रो धनी देश हो।
५.	सांसारको सबै भन्दा अग्लो हिमाल हाम्रो देशमा छन् सागारमाथा।	संसारको सबैभन्दा अग्लो हिमाल सगरमाथा हाम्रो देशमा छ।
६.	देश विदेश बाट सुन्दार र साफ नेपालको एउटा नाजीरीय पाऊनाका लागि वेदेशीहरू पनि आउनुछन्।	देश विदेशबाट सुन्दर र सफा नेपालको एकपटक दृश्यावलोकनका लागि विदेशीहरू पनि आउँछन्।
७.	यो प्रोजेक्ट हेर्न हाम्रो विद्यालयमा देश विदेश देखी हेर्न आउँछन।	यो योजना हेर्न हाम्रो विद्यालयमा देश विदेशदेखि मानिसहरू आउँछन्।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

पहिलो वाक्यमा ‘मध्या’ शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। यसमा ‘य’ पछाडि अनावश्यक आकार थपोट भएको पाइन्छ। यसै वाक्यमा ‘ठाउँको’ सट्टा ‘ठाउँको’ शब्द प्रयोग गरिएको पाइन्छ। ‘ठाउँको’ शब्दमा ‘ए’ वर्णको अनावश्यक थपोट भएको पाइन्छ। दोस्रो वाक्यमा ‘एकदम’को सट्टा ‘एकादम’ शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। यसमा आकारको थपोट पाइन्छ। तेस्रो वाक्यमा ‘जान्मान्छ’ शब्दको प्रयोग भएको छ तर यसमा ‘जन्मन्छ’ लेख्न खोजेको देखिन्छ। त्यसै गरी यसै वाक्यमा ‘मारेर’ हुनुपर्नेमा ‘मारेर’ शब्द लेखिएको पाइन्छ। यसमा आकारको थपोट गरिएको पाइन्छ। चौथो वाक्यमा ‘धनी’ शब्दको ठाउँमा ‘धानी’ प्रयोग भएको छ। पाँचौं वाक्यमा ‘संसार’को सट्टामा ‘सांसार’ र ‘सगरमाथा’ को सट्टामा ‘सागारमाथा’ प्रयोग भएको छ। पाँचौं वाक्यमा ‘सुन्दर’ लेख्नुपर्ने ठाउँमा

‘सुन्दार’ को प्रयोग गरिएको पाइन्छ। त्यसै गरी यसै वाक्यमा ‘सफा’ को सट्टा ‘साफ’ शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। त्यसै गरी ‘पाऊना’ मा अतिरिक्त दीर्घ मात्रा थपिएको पाइन्छ। यसको शुद्ध रूप भने ‘पाउना’ हो। यसै शब्दमा ‘न’ मा पनि आकारको थपोट गरिएको पाइन्छ। यसै वाक्यमा ‘आउँछन्’ प्रयोग गर्नुपर्नेमा ‘आउनुछन्’ प्रयोग भएकाले ‘नु’ अनावश्यक रूपमा थपिएको देखिन्छ। छैटौं वाक्यमा ‘हेर्न’ शब्द दुई पटक प्रयोग भएको छ। यसमा अन्तिममा आएको ‘हेर्न’ आवश्यक देखिँदैन।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा वर्णविन्यासगत अवस्था

वर्णविन्यास भन्नाले अ, आ, इ, ई, उ, ऊ आदि र क, ख, ग, घ, आदिको रखाइ भन्ने बुझ्नुपर्छ (चापागाई, २०५२, पृ.६)। शिक्षार्थीहरू वर्णविन्यास लेखनका क्रममा

त्यस्ता ठाउँमा बढी त्रुटि गर्छन्, जहाँ मौखिक भाषाका रूपबाट लिखित रूपमा भिन्नता हुन्छ (अधिकारी, २०६९, पृ. १५५)। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली

भाषिक प्रयोगमा देखिएको वर्णविन्यासगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ६: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेख्ने नेपाली भाषामा देखिने वर्णविन्यासगत अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	नेपालीहरू ठाउँ, जाता, धर्म, रीति सबै अर्को भयतापनी एक अर्काको परम्पकारलाई आदर र धेरै ठुला मानिन्छन् ।	नेपालीहरू ठाउँ, जात, धर्म, रीति सबै अर्को भए तापनि एक अर्काको परम्परालाई आदर र धेरै ठुलो मान्छन् ।
२.	जास्तै चराचुरुङ्गी, जनवारहरू, रुखापातहरू, औषधीका बोटहरू, मिनिरल्स (Minerals) आदि पाइन्छन् ।	जस्तै चराचुरुङ्गी, जनावरहरू, रुखापातहरू, औषधीका बोटहरू, मिनिरल्स (Minerals) आदि पाइन्छन् ।
३.	आफ्नो देशलाई आजै राम्रो भानउनु छ भने बनाउन सकिन्छ हाम्रो देशको सबै जीम्मावारी हाम्रै हातमा छ ।	आफ्नो देशलाई अभै राम्रो बनाउनु छ भने बनाउन सकिन्छ, हाम्रो देशको सबै जिम्मेवारी हाम्रै हातमा छ ।
४.	यो स्कुलमा अरु स्कुलको विद्यार्थी भन्दा हाम्रो स्कुलको विद्यार्थी चलाख, बाठो र जिम्मेवार छन् ।	अरु स्कुलको विद्यार्थीभन्दा हाम्रो विद्यालयका विद्यार्थी चलाख, बाठा र जिम्मेवार छन् ।
५.	कुनै सानो कुनै ठुलो र कुनै धनी र गरीब पनि छन् । र आज म मेरो देशको बारेमा केहि सद्द लेख् गहिरहेको छु ।	कुनै सानो, कुनै ठुलो, कुनै धनी र गरीब पनि छन् । आज म मेरो देशको बारेमा केही शब्द लेख्न गइरहेको छु ।
६.	जसले आफू काँडामा हिडोरा हामीलाई फुलको बाटोमा जनादिन्छ ।	जसले आफू काँडामा हिँडेर हामीलाई फूलको बाटोमा हिँड्न लगाउँछ ।
७.	हामिलाई मिउजिक Music मा Guitar र गीत सिकाउँछ ।	हामीलाई सङ्गीतमा गितार र गीत सिकाइन्छ ।
८.	वारीपरी सबै हरिली छ ।	वरिपरि सबैतिर हरियाली छ ।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

पहिलो वाक्यमा 'भय तापनि' शब्दमा 'ए' को सट्टा 'य' प्रयोग भएको छ। दोस्रो वाक्यमा 'ष' प्रयोगगत त्रुटि भएको देखिन्छ। यस वाक्यमा 'औषधि' को ठाउँमा 'औसधी' को प्रयोग भएको पाइन्छ। यसै वाक्यमा 'पाइन्छन्' को सट्टा 'पाइन्छन' लेखिएको पाइन्छ। यसबाट तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको लेखाइमा शब्दमध्यमा 'ई' को प्रयोग गर्न सक्ने अवस्था पाइन्छ। तेस्रो वाक्यमा 'बनाउन' को सट्टा 'भनाउन' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। यसमा भने 'ब' को सट्टा 'भ' प्रयोग गरिएको पाइन्छ। यस्तो प्रयोग हुनामा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरू 'ब' र 'भ' का बिचमा विभेद गर्न नसकेको अवस्था देखिन्छ। यसै वाक्यमा 'जीम्मावारी' शब्दको प्रयोग भएको छ र यसमा 'ज' मा दीर्घ इकारको प्रयोग भएको पाइन्छ। त्यसै

गरी यस शब्दमा 'म' मा आकारको प्रयोग भएको पनि देखिन्छ। 'ज' मा ह्रस्व इकार र 'म' मा एकार प्रयोग गरेमा यो शब्द शुद्ध हुन्छ। त्यसै गरी यस वाक्यमा 'सकिन्छ' को सट्टा 'सकीन्छ' को प्रयोग भएको पाइन्छ। यस शब्दमा 'क' को दीर्घ ईकारको सट्टा ह्रस्व 'इकार' गर्नुपर्ने हुन्छ। चौथो वाक्यमा 'विद्यार्थी' को सट्टा 'विध्यार्थी' शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ। पाँचौँ वाक्यमा 'सद्द' शब्दमा 'श' को सट्टा 'स' को प्रयोग भएको पाइन्छ। यसै वाक्यमा 'केही' को सट्टा 'केहि' प्रयोग भएको पाइन्छ। छैटौँ वाक्यमा 'आफु' र 'फूल' शब्दको 'फ' मा दीर्घ ऊकार हुनुपर्नेमा ह्रस्व प्रयोग भएको छ। त्यति मात्र नभएर त्यहा 'हिँडेर' हुनुपर्ने ठाउँमा 'हिडोरा' शब्दको प्रयोग भएको छ। यो वर्णविन्यासगत त्रुटि हो। सातौँ वाक्यमा 'हामी'

लेख्नुपर्नेमा 'हामि' लेखिएको पाइन्छ। आठौँ वाक्यमा 'वरिपरि' लेख्नुपर्ने ठाउँमा 'वारीपारी' शब्दको प्रयोग देखिन्छ। यसमा पनि वारिको 'र' मा ह्रस्व इकार सट्टा दीर्घको प्रयोग गरिएको पाइन्छ। यसै वाक्यमा 'हरियाली' शब्द प्रयोग हुनुपर्ने स्थानमा 'हरीली' शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिने कोड मिश्रणको अवस्था

जुनसुकै भाषामा पनि अन्य भाषा वा भाषिकाबाट भित्र्याइएका आगन्तुक शब्द वा अन्य भाषिक तत्त्व प्रशस्त पाइन्छन् (दाहाल, २०६१, पृ. ५८)। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषा प्रयोगमा पनि यस प्रकारका आगन्तुक शब्द पाइनु स्वाभाविक नै हो। कुनै

खास समूहका मानिसहरूले विभिन्न प्रयोजनका लागि विभिन्न कोड मिश्रण र कोड परिवर्तन प्रयोग गर्दछन् (वाडफ, १९८६, पृ. १०५)। एउटा वक्ताले विभिन्न समयमा विभिन्न भेदहरू प्रयोग गर्दछ भने त्यो कोड परिवर्तन हो (हडसन, १९९०, पृ. ५६)। कोड मिश्रण एउटा भाषाका तत्त्वबाट अर्को भाषाको तत्त्वमा स्थानान्तरण हुने प्रक्रिया हो (क्रिस्टल, १९९७, पृ. ८३)। कोड परिवर्तनको परिणामस्वरूप कोड मिश्रणको स्थिति उत्पन्न हुन्छ। एउटै सन्दर्भमा एकभन्दा बढी भाषा वा भाषिक भेदहरूको प्रयोग हुन थालेपछि अभिव्यक्तिमा कोडहरूको मिश्रण स्वतः देखा पर्छ (अधिकारी, २०६७, पृ. ४४)। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिने कोड मिश्रणको अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका सङ्ख्या ७: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले लेख्ने नेपाली भाषामा देखिने कोड मिश्रणको अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	साथीलाई पनि आफ्नो एउटा किसिमको केरेटर हुन्छ।	साथीको पनि आफ्नो किसिमको चरित्र हुन्छ।
२.	कुनै स्ट्रीकट छ भने कुनै छैन।	कुनै निकै कडा छन भने कुनै छैनन्।
३.	हाम्रो एउटा साथीको गूर्प छ।	हाम्रो एउटा साथीको समूह छ।
४.	हाम्रो स्कुलमा २ वटा प्लेग्राउन्ड छ, बास्केट बल कोर्ट छ।	हाम्रो स्कुलमा दुईवटा खेल मैदान र बास्केटबल मैदान छन्।
५.	हाम्रो स्कुलमा धेरै फासिलिटिस नि छ।	हाम्रो स्कुलमा धेरै सुविधाहरू पनि छन्।
६.	नाम्यल स्टुडेन्ट काउन्सिल र नाम्यल ग्रिन क्लबले प्रोग्रामहरू ओर्गानाइज गर्छन्।	नाम्याल विद्यार्थी परिषद र नाम्याल हरियो क्लबले कार्यक्रमहरू आयोजना गर्छन्।
७.	मल्टिमिडिया रुममा हामी फिल्महरू पनि हेर्छौं।	बहुप्रविधि कक्षमा हामी चलचित्रहरू पनि हेर्छौं।
८.	मेरो स्कुलमा एउटा मिडजिक रुम, स्पोर्ट्स रुम, Science बिद, एउटा प्रमुखज्युको Office र गुरुहरूको Staff Room, एउटा Kitchen, दुईवटा Dinning र एउटा Computer बिद छन।	मेरो स्कुलमा एउटा सङ्गीत कक्ष, खेलकुद कक्षा, एउटा विज्ञान कक्ष, प्रमुखज्युको कार्यालय र गुरुहरूको कर्मचारी कार्यालय, एउटा भान्सा घर, दुई वटा भोजनालय र एउटा सुसाङ्ख्य कक्ष छ।
९.	यो प्रोजेक्टको लक्ष्य चाँहि हाम्रो विद्यालयबाट फोहोर थोरै बनाउने हो।	यो परियोजनाको लक्ष्य चाँहि हाम्रो विद्यालयको फोहोर थोरै बनाउने हो।
१०.	हाम्रो यहाँ जेरो वेष्ट म्यानेजमेन्ट छ।	हाम्रो यहाँ शून्य फोहोर व्यवस्थापन छ।
११.	मेरो विद्यालयको नाम नाम्यल हाइयर सेकन्डरी स्कुल हो।	मेरो विद्यालयको नाम नाम्यल उच्च माध्यमिक विद्यालय हो।
१२.	हाम्रो विद्यालयमा ५ वटा हाउस छ।	हाम्रो विद्यालयमा पाँचवटा सदन छन्।

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१३.	यहाँको क्लाइमेट धेरै जाडो छ ।	यहाँको मौसम असाध्यै जाडो छ ।
१४.	मेरो विद्यालयमा पढाई भन्दा एक्टिविटीमा धेरै महत्त्व दिन्छ ।	मेरो विद्यालयमा पढाइलाई भन्दा विभिन्न क्रियाकलापलाई बढी महत्त्व दिइन्छ ।
१५.	उनीहरू जातीय, भाषा, संस्कृतीहरूलाई कन्जर्ब गर्छ ।	उनीहरूले जातीय, भाषिक संस्कृतिलाई संरक्षण गर्छन् ।

(स्रोत : स्थलगत अध्ययन, २०७६)

पहिलो वाक्यमा 'चरित्र' शब्दको सट्टा 'केरेटर' शब्दको प्रयोग गर्नु कोड मिश्रण हो । दोस्रो वाक्यमा 'कडा' लेख्नुपर्ने ठाउँमा अङ्ग्रेजी 'स्ट्रिक्ट' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । तेस्रो वाक्यमा 'समूह' लेख्नुपर्ने ठाउँमा 'गुप' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । चौथो वाक्यमा 'बास्केट बल कोर्ट' र 'प्लेग्राउन्ड' जस्ता अङ्ग्रेजी शब्दको प्रयोग गरिएको देखिन्छ । पाँचौँ वाक्यमा भने 'सुविधाहरू' लेख्नुको सट्टा 'फासिलिटिस' को प्रयोग भएको पाइन्छ । छैटौँ वाक्यमा 'विद्यार्थी परिषद' लेख्नुपर्ने ठाउँमा 'स्टुडेन्ट काउन्सिल' पदावलीको प्रयोग भएको पाइन्छ । त्यसै गरी 'ग्रिन क्लब' भन्नाले आफ्नु विद्यालयको हरियो वातावरण संरक्षणको लागि खोलिएको सानो समूह हो । यहाँ 'कार्यक्रम' शब्दको सट्टा 'प्रोग्राम' शब्द लेखिएको पाइन्छ र त्यसको साथ साथै 'आयोजना' को सट्टा 'ओर्गनाइज' शब्दको प्रयोग गरेको पाइन्छ । सातौँ वाक्यमा 'बहुप्रविधि' शब्दको सट्टा 'मल्टिमिडिया' शब्द प्रयोग भएको पाइन्छ । यसै वाक्यमा 'चलचित्र' को सट्टा यसको अङ्ग्रेजी रूप 'फिल्म' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । आठौँ वाक्यमा 'सङ्गीत कक्ष' को सट्टा 'मिडजिक रुम' को प्रयोग भएको छ र यसमा 'खेलकुद कक्ष' को सट्टा 'स्पोर्ट्स रुम' को प्रयोग भएको पाइन्छ । त्यसै गरी 'विज्ञान कक्ष' प्रयोग गर्नुको सट्टा 'science room', 'कार्यालय' को सट्टा 'office' र 'कर्मचारी कार्यालय' को सट्टा 'staff-room' लेखिएको पाइन्छ । त्यसै गरी 'भान्साघर' को सट्टा 'kitchen'

शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । यस्तै 'भोजनालय' को सट्टा 'dinning hall' को प्रयोग देखिन्छ । यसै वाक्यमा 'सुसाङ्ख्य कक्ष' को सट्टा 'computer-room' लेखिएको पाइन्छ । नवौँ वाक्यमा 'परियोजना' को सट्टा 'प्रोजेक्ट' लेखिएको पाइन्छ । दशौँ वाक्यमा 'जेरो वेष्ट म्यानेजमेन्ट' अङ्ग्रेजी पदावलीको प्रयोग भएको पाइन्छ । यसको नेपाली रूप भने 'शून्य फोहोर व्यवस्थापन' हो । एघारौँ वाक्यमा आफ्नो विद्यालयको नाम लेख्दा नाम्यल 'हाइयर सेकन्डरी स्कुल' लेखिएको पाइन्छ तर यसमा पनि 'हाइयर सेकन्डरी स्कुल' नभनी 'उच्च माध्यमिक विद्यालय' भन्न सकिन्छ । बान्धौँ वाक्यमा भने 'हाउस' अङ्ग्रेजी शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । नेपाली भाषामा 'हाउस' को स्थानमा 'सदन' शब्द प्रयोग गर्न सकिन्छ । तेह्रौँ वाक्यमा 'मौसम' को सट्टा 'क्लाइमेट' अङ्ग्रेजी शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । चौधौँ वाक्यमा 'क्रियाकलाप' लाई बुझाउन 'एक्टिविटी' शब्दको प्रयोग भएको कारणले कोड मिश्रण भएको देखिन्छ । पन्ध्रौँ वाक्यमा 'संरक्षण' लेख्नुको सट्टा 'कन्जर्ब' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिएको लिपिगत अवस्था

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषिक प्रयोगमा देखिने लिपिगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ८: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषाको प्रयोगमा देखिएको लिपिगत अवस्था

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	साथी भनेको हामीलाई दुःख र सुख understand गर्ने मानिस हो ।	साथी भनेको हामीलाई दुःख र सुखमा बुझ्ने मानिस हुन् ।
२.	साथीले हामीलाई पनि धेरै situation मा सहयोग ।	साथीले हामीलाई धेरै परिस्थितिमा सहयोग गर्नुपर्छ ।

क्र.स.	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
३.	मलाई स्कुल धेरै मन पर्छ तर bore लाग्छ ।	मलाई स्कुल धेरै मन पर्छ तर अल्छी लाग्छ ।
४.	गिलअज time मा मात्रै rice पाउँछ ।	खाने समयमा मात्रै भात पाइन्छ ।
५.	मेरो आमा मेरो role model हुन् ।	मेरी आमा मेरा लागि प्रेरणाकी स्रोत हुन् ।
६.	एक अर्कालाई problem मा मद्धत गर्छ ।	एक अर्कालाई समस्यामा मदत गर्छन् ।
७.	सबैको behaviour राम्रो छ ।	सबैको व्यवहार राम्रो छ ।
८.	ऊ हाम्रो साथीहरू मध्ये tallest छ ।	ऊ हाम्रा साथीहरूमध्ये सबैभन्दा अग्लो छ ।
९.	उसको भविष्यमा बन्ने aim model बन्नु हो ।	कलाकार बन्नु उसको भविष्यको लक्ष्य हो ।
१०.	केसाँग musical instrument बजाउन मनपर्छ र राम्रो पनि छ ।	केसाङलाई सङ्गीत उपकरण बजाउन मन पर्छ र राम्रो पनि छ ।
११.	हामीलाई धेरै opportunity हरू पाउँछ ।	हामीले धेरै अवसरहरू पाउँछौं ।
१२.	असल साथीहरू एक अर्कालाई communicate गरेर फेरि साथी बन्छन् ।	असल साथीहरू एक अर्कालाई आफ्ना कुरा बुझाएर फेरि साथी बन्छन् ।
१३.	यसपालि राम्रो साथी पाउने hard छ ।	यसपालि राम्रो साथी पाउन नै गाह्रो छ ।
१४.	साथीहरूमा पनि धेरै misunderstanding हुन्छन् ।	साथीहरूमा पनि धेरै असमझदारी हुन्छन् ।
१५.	हामिलाई मिडजिक music मा guitar र गीत सिकाउँछ ।	हामीलाई सङ्गीतमा गितार र गीत सिकाइन्छ ।
१६.	हामी बोर्डसले शुक्रबार सधैं surrounding हरू सफा गर्छ ।	हामी छात्रावासमा बस्नेहरूले शुक्रबार सधैं बरिपरि सफा गर्छौं ।

(स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०७६)

पहिलो वाक्यमा 'बुझे' लेख्नुको सट्टा understand, दोस्रो वाक्यमा 'परिस्थिति' को सट्टा situation तेस्रो वाक्यमा 'अल्छी लाग्नु' लेख्नुको सट्टा bore, चौथो वाक्यमा 'खाने समय' लेख्नुको सट्टा lunch time र 'भात' को सट्टा rice शब्द लेखिएको पाइन्छ । पाँचौं वाक्यमा 'प्रेरणाको स्रोत' लेख्नुको सट्टा role model लेखिएको पाइन्छ । छैटौं वाक्यमा 'समस्या'को सट्टा problem, सातौं वाक्यमा 'व्यवहार' को सट्टा behavior, आठौं वाक्यमा 'सबैभन्दा अग्ला' लेख्नुपर्ने ठाउँमा tallest लेखिएको पाइन्छ । नवौं वाक्यमा aim र model, दशौं वाक्यमा musical instrument रोमन लिपिमा लेखिएको पाइन्छ । एघारौं वाक्यमा 'अवसर' को सट्टा opportunity, बाह्रौं

वाक्यमा 'भलाकुसारी गरेर' को सट्टा communicate र तेह्रौं वाक्यमा 'गाह्र' को सट्टा hard को प्रयोग भएको पाइन्छ । चौधौं वाक्यमा 'असमझदारी' लेख्नुको सट्टा misunderstanding, पन्ध्रौं वाक्यमा 'सङ्गीत' लेख्नुको सट्टा music, 'गितार' को सट्टा guitar, सोह्रौं वाक्यमा 'बरिपरि' को सट्टा surrounding शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । यी सबै देवनागरीभन्दा भिन्न रोमन लिपिको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषामा शब्द प्रयोगगत अवस्था

तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीको नेपाली भाषाको शब्दप्रयोगगत अवस्थालाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका सङ्ख्या ९: तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली भाषामा लेख्दा देखिएको शब्द प्रयोगगत अवस्था

क्र.स	तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले प्रयोग गर्ने वाक्य	मानक नेपाली भाषाको वाक्य
१.	आफू काँडामा हिडोरा हामीलाई फूलको बाटोमा जनादिन्छ ।	आफू काँडामा हिँडेर हामीलाई फूलको बाटोमा जान दिन्छन् ।
२.	आमा गरीब हुन सक्छ तर उनीलो कहिलै आफ्नो बाच्चालाई महासोस गरदिन्छ ।	आमा गरीब हुन सकिन्छ तर उनले कहिल्यै आफ्नो सन्तानलाई महसुस गर्न दिँदैनन् ।
३.	पहिला जान्मिनदै आफ्ने आमाको अनुहार देखनोछ ।	पहिला जन्मिँदै आफ्नी आमाको अनुहार देखिन्छ ।
४.	नेपालीहरू ठाउँ, जात, दरम, रितीसबै अर्को भयतापनी एक अर्काको परम्पकारलाई आदर र धेरै टुला मानिन्छन् ।	नेपालीहरू ठाउँ, जात, धर्म, रीति सबै अर्को भए तापनि एक अर्काको परम्परालाई आदर र धेरै टुला मान्छन् ।
५.	देश विदेशबाट सुन्दर र साफ नेपालको एउटा नाजीरीय पाऊनाका लागि वेदेशीहरू पनि आउनुछन् ।	देश विदेशबाट सुन्दर र सफा नेपालको एकपटक दृश्यावलोकन गर्नका लागि विदेशीहरू पनि आउँछन् ।
६.	आफ्नो देशलाई आफूले राम्रो नभनेसम्म कसैले पनि राम्रो भानउदैन ।	आफ्नो देशलाई आफूले राम्रो नभनेसम्म कसैले पनि राम्रो भन्दैनन् ।
७.	कुनै खेलकुदमा राम्रो र कुनै राम्रो छैन तर साथीहरू जस्तो होस् ।	कुनै खेलकुदमा राम्रा र कुनै राम्रा छैनन् तर साथीहरू जस्तोसुकै होऊन् ।
८.	खस गरि यो देश संसारका माथिल्लो भागमा छ र यहाँका मनिसहरू धेरै गुण र धरमिक छन् ।	खास गरी यो देश संसारको उच्च स्थानमा छ र यहाँका मानिसहरू धेरै गुणी र धार्मिक छन् ।
९.	नेपालमा धेरै धर्मशत्यल ठाउँ छन् ।	नेपालमा धेरै धार्मिक स्थलहरू छन् ।
१०.	उनीहरूले मलाई सदै बारी सहायोग गर्छ र म पनि उनीहरूलाई साथ दिने गर्थे ।	उनीहरूले मलाई सधैंभरि सहायोग गर्छन् र म पनि उनीहरूलाई साथ दिने गर्थे ।
११.	पहिला प्रथममा अर्को देशमा आउदा खाने, बस्ने र सुत्ने नभएकाले धेरै बिजोक भयो ।	सर्वप्रथम अर्को देशमा आउँदा खाने, बस्ने र सुत्ने व्यवस्था नभएकाले धेरै बिजोक भयो ।
१२.	आमाले हामीलाई कहिल्यै नराम्रो बाटो देखाउदैन ।	आमाले हामीलाई कहिल्यै नराम्रो बाटो देखाउनु हुँदैन ।
१३.	आमाले साथै बालो सोच्छन् ।	आमाले सधैं भलो सोचुहुन्छ ।
१४.	यस माध्य प्रामोकज्यू र प्राधानादपकज्यू पनि छन् ।	यसमध्ये प्रमुखज्यू र प्रधानाध्यापकज्यू पनि छन् ।
१५.	चीन, जापन, भारत, आदिहरू छन् ।	चीन, जापान, भारत आदि छन् ।

(स्रोत: स्थलगत अध्ययन, २०७६)

पहिलो वाक्यमा 'हिँडेर' को सट्टामा 'हिडोरा' अनि 'जान दिन्छन्' का सट्टामा 'जनादिन्छ' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । दोस्रो वाक्यमा 'महसुस' को सट्टा 'महसोस' का साथै 'सकिन्छ' शब्दको सट्टामा 'सक्छ'

प्रयोग गरेको पाइन्छ । तेस्रो वाक्यमा 'जन्मिँदै' का सट्टामा 'जान्मिनदै' र 'देखिन्छ' का सट्टामा 'देखनोछा' शब्दको प्रयोग भएको छ । चौथो वाक्यमा 'धर्म' का सट्टामा 'दरम' र 'परम्परा' का सट्टामा 'परम्पकार' शब्दको प्रयोग भएको

छ। पाँचौँ वाक्यमा 'एक पटक दृश्यावलोकन' को सट्टामा 'एउटा नाजीरीय पाऊना' को प्रयोग भएको छ। यस्तै यस वाक्यमा 'आउँछन्' शब्दका सट्टामा 'आउनुछन्' प्रयोग भएको देखिन्छ। सातौँ वाक्यमा 'होऊन्' का सट्टामा 'होस्' शब्दको प्रयोग भएको छ। आठौँ वाक्यमा 'धार्मिक' शब्दको सट्टामा 'धरमिक' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। नवौँ वाक्यमा 'धार्मिक स्थल' का सट्टामा 'धर्मशत्यल' शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ। दशौँ वाक्यमा 'सधैँभरि' शब्दका सट्टामा 'सदै बारी' प्रयोग भएको छ। एघारौँ वाक्यमा 'सर्वप्रथम' का लागि 'पहिलो प्रथम' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। बाह्रौँ वाक्यमा 'कहिल्यै' शब्दको सट्टा 'कहिल्यौँ' को प्रयोग भएको पाइन्छ। तेह्रौँ वाक्यमा 'सधैँ भलो' का सट्टामा 'साधैँ बालो' को प्रयोग भएको पाइन्छ। चौधौँ वाक्यमा 'प्रमुख' शब्दको सट्टामा 'प्रामोक' शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ। यस्तै यस वाक्यमा 'प्रधानाध्यापक' को सट्टामा 'प्राधानादपक' शब्दको प्रयोग भएको छ। पन्ध्रौँ वाक्यमा 'भारत' हुनुपर्नेमा 'बारत' शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ।

निष्कर्ष

यस अध्ययनमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले लेख्ने नेपाली भाषाको अवस्थालाई उदाहरणसहित विश्लेषण गरिएको छ। भाषाको बाह्य स्वरूपलाई धर्मिल्याउने ... त्रुटिहरूमा लोप, थपोट र आदेश मुख्य देखिन्छन् (पौडेल, २०७४, पृ. १४२)। बनेट, स्वरूप वा आकृतिका आधारमा तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले नेपाली लेखनको क्रममा लोपगत, थपोटगत र आदेश त्रुटि गरेको देखिन्छ। उनीहरूले नेपाली लेखनका क्रममा मात्रागत, चन्द्रविन्दु, वर्ण र शब्दको लोप गर्ने गरेको पाइयो। आगमन एउटा भाषामा नभएका शब्दहरू उक्त भाषाले अर्को भाषाबाट लिने प्रक्रिया हो (यादव र रेग्मी, २०५९, पृ.१५७)। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली लेखाइका क्रममा गरेका मात्रागत, वर्णगत, शब्दगत थपोट माथि उल्लेख गरेको भैं नेपाली भाषामा त्यसलाई व्यक्त गर्ने शब्द नभएर आगमनका रूपमा अर्को भाषाबाट लिइएको भने होइन। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीले नेपाली लेख्दा शब्द मध्यमा दीर्घ लेख्ने गरेको पनि देखियो। उनीहरूले नेपाली लेख्दा 'ष' का सट्टामा 'स' को प्रयोग गरेको देखियो। उनीहरूले 'ब' र 'भ' मात्र होइन 'द' र 'ध', 'य' र 'ए' को पनि सही प्रयोग गरेको देखिएन। प्रधान(२०७४ पृ. ११२) का अनुसार नेपालीका नवआगन्तुक शब्दहरू अत्यधिक मात्रामा अङ्ग्रेजीबाट आएका छन्। तिब्बती शरणार्थीको

नेपाली लेखनलाई कोडमिश्रणका दृष्टिकोणबाट हेर्दा उनीहरूले प्रयोग गर्ने वाक्यहरूमा स्त्रीवट, गूर्प, बास्केट बल कोर्ट, ग्रिन क्लब, प्रोग्राम, ओर्गानाइज, प्रोजेक्ट इत्यादि जस्ता अङ्ग्रेजी शब्द प्रयोग मात्र नभई कतिपय तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले नेपाली लेख्दा रोमन लिपिका शब्दहरू लेख्ने गरेको समेत पाइयो। त्यसै गरी तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लेखाइका क्रममा 'धर्म'को सट्टा 'दरम', 'भारत'लाई 'बारत', 'होऊन्' को सट्टा 'होस्', 'धार्मिक स्थल'हरूलाई 'धर्मशत्यल' लेखेको पाइयो। तिब्बती शरणार्थी विद्यार्थीहरूमा नेपाली शब्दभण्डार क्षमता बढाएर कोडमिश्रण गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ भने मानक नेपालीका वर्णविन्यास र शब्द प्रयोगका लागि पर्याप्त अभ्यास आवश्यक देखिन्छ। उनीहरूलाई नेपाली भाषामा लेख्न लगाएर परीक्षण गरी वर्णगत र शब्दगत लोप र थपोटगत प्रयोगलाई सुधार गर्नुपर्ने देखियो।

सन्दर्भ सामग्री सूची

- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०५३), भाषा शिक्षण केही परिप्रेक्ष्य तथा पद्धति, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।
- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६७), सामाजिक र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भण्डार।
- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६९), नेपाली भाषा शिक्षण, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।
- प्रधान, भिक्टर (२०७४), नेपाली शब्दभण्डार, हेमाङ्गराज अधिकारी (सम्पा), साठी वर्षका भाषिक चर्चा, (पृपृ.१०८-११८), काठमाडौँ : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान।
- गौतम, देवीप्रसाद (२०४९), नेपाली भाषा परिचय, ललितपुर : साभा प्रकाशन।
- चापागाई, नरेन्द्र (२०५५), भाषातत्त्व, काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भण्डार।
- ढुङ्गेल, भोजराज र दाहाल, दुर्गाप्रसाद (२०७४), नेपाली भाषा शिक्षण, काठमाडौँ : एम. के. पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स।
- दाहाल, बल्लभमणि (२०६९), भाषाविज्ञान र नेपाली भाषा, गोविन्दराज भट्टराई र खगेन्द्रप्रसाद लुइटेला (सम्पा.), डा. बल्लभमणि दाहालका भाषिक चिन्तन (पृपृ. ३९- ६८), काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भण्डार।

पौडेल, माधवप्रसाद (२०७४), प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
यादव, योगेन्द्रप्रसाद र रेग्मी, भीमनारायण (२०५९), भाषाविज्ञान, कीर्तिपुर : न्यु हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज ।
श्रीवास्तव, रवीन्द्रनाथ (सन् १९७४), हिन्दी भाषा का समाजशास्त्र, नई दिल्ली : राधाकृष्ण प्रकाशन प्रा. लि. ।
Christophersen, P. (1973). *Second Language Learning Myth and Reality*. England : Penguin Education.

Crystal, D. (1997). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. U.K : Blackwell Publishers Ltd.
Hudson, R. A. (1990). *Sociolinguistics*. New York: Cambridge University Press.
Wardhaugh, R. (1986). *An Introduction to Sociolinguistics*. New York: Basil Blackwell.

